

به نام خدا

حمایت از حقوق کودکان

در اسناد سازمان ملل متحد

به انضمام کنوانسیون
حمایت از حقوق کودک
سازمان ملل متحد

| محمدمهدی سیدناصری |
| مدرس دانشگاه |

دفتر و فروشگاه مرکزی:

تهران، خ انتقالب، خ فلسطین جنوبی، خ محتشم، شماره ۵۰، طبقه همکف، واحد ۱
تلفن: ۰۶۴۱۰۰۴ (۵ خط) • تلفن: ۰۶۳۶۶۸۲۶ • کد پستی: ۱۳۱۵۸۴۴۵۴۷
ایمیل: www.ghasedakbooks.ir • [@ghasedakbooks](https://www.ghasedakbooks.com)

حمایت از حقوق کودکان در اسناد سازمان ملل متحد

محمدمهری سیدناصری (مدرس دانشگاه)

مدیر هنری: حسین نیلچیان

اجرای جلد: فریدون حقیقی

صفحه آرایی: کارگاه گرافیک فاقد ک

زیر نظر شورای بررسی

لیتوگرافی: گلپا • کد: ۹۹/۱۰۰۸

چاپ اول: ۱۳۹۹ • تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۳۷-۱۵۴-۸

کلیه حقوق چاپ و نشر انحصاراً برای

موسسه نشر و تحقیقات ذکر محفوظ است.

قیمت: ۳۶۰۰۰ تومان

سرشناس: سیدناصری، محمدمهری، ۱۳۷۰

عنوان و نام پدیدآور: حمایت از حقوق کودکان در اسناد سازمان ملل متحد به اندیام

کنوانسیون حمایت از حقوق کودک سازمان ملل متحد / محمدمهری سیدناصری.

مشخصات نشر: تهران: موسسه نشر و تحقیقات ذکر.

مشخصات ظاهری: ۱۴۵/۱۵۱ س.م.

شابک: ۸۱۳۶/۵۱۰۱ شابک: ۸۱۳۶/۵۱۰۱ و ضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۰-۱۶-۳۳۷۱۵۴-۸

موضوع: همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: سازمان ملل متح. شورای امنیت -- قوانین و رسیدها

موضوع: United Nations. Security Council -- Rules and practice

(۱۹۸۹) موضوع: کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹)

(1989) Convention on the Rights of the Child

موضوع: حقوق کودک / Children's rights

موضوع: کودکان -- وضع حقوقی و قوانین: Children -- Legal status, laws, etc

رد بندی کنگره: K639

رد بندی دیوبی: ۳۴۶/۰۱۳۵

شماره کتابشناسی ملی: ۷۳۹۷۴۸۹

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۸	تعريف و مفهوم کودک
۷۸	سابقه تاریخی حمایت از حقوق کودک
۹۴	اقدامات سازمان ملل متعدد در حمایت از کودکان
۱۵۹	متن کامل کنوانسیون (پیمان نامه) حقوق کودک
۱۶۴	بخش اول
۱۹۲	بخش دوم
۱۹۷	بخش سوم
۲۰۱	منابع:

مقدمه

حقوق کودک، بخشی از موضوعات حقوق بشر است که نیاز به حمایت جدی از سوی جامعه بین‌المللی دارد. با توجه به ضرورت توجه به مباحث حقوق کودک در سطح جامعه، نوشتار حاضر، به بررسی نکاتی پیرامون حقوق کودک که توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد، با عنوان «کنوانسیون حقوق کودک»، در سال ۱۹۸۹ میلادی (۱۳۶۸ هجری شمسی) به تصویب رسیده است که گامی مؤثر در حفظ حقوق کودکان محسوب می‌شود، می‌پردازد. علاوه بر آن در این نوشتار، به موقعیت برخی از کشورها، از جمله جمهوری اسلامی ایران نسبت به کنوانسیون حقوق کودک اشاره شده است. انسان برای زندگی اجتماعی خویش، نیازمند امنیت جسمی، روحی، اقتصادی و... است. کودکان نیز که پایه و اساس رشد جسمی، عقلی و اجتماعی آنان، از همان سال‌های نخست زندگی، آغاز می‌شود، با توجه به وضعیت خاص آنان به لحاظ جسمی و روحی، نیاز به حمایت‌ها و مراقبت‌های ویژه‌ای دارند.

این اقدامات باید مفهوم و قالب متناسبی یافته و با توجه به ناتوانی کودکان برای استیفای مستقیم حقوق خویش، جنبه‌های حمایتی وسیعی یابد؛ به گونه‌ای که بزرگسالان، الزام ناشی از حمایت آنان را کاملاً احساس کنند.

توجه به حقوق کودک، فقط بحث جوامع امروزی نیست، بلکه در دین مبین اسلام هم نسبت به حقوق کودک توجه شده است (احترام و تکریم کودک، پرهیز از خشونت و بدرفتاری با کودکان، رعایت عدالت و پرهیز از تبعیض...). براساس اطلاعات منتشره، وضعیت کودکان در جوامع فعلی، نگران‌کننده است. براساس آمار یونیسف (۱۹۸۹-۱۹۹۰) هر روز، چهل هزار کودک زیرپنج سال، به علت سوء‌تغذیه و بیماری‌های قابل پیشگیری، جان خود را از دست می‌دهند؛ نزدیک به صد میلیون کودک از برنامه‌های تحصیلات ابتدایی محروم‌ند؛ نیمی از بچه‌ها در کشورهای در حال توسعه، به آب آش‌امیدنی دسترسی ندارند؛ سالانه نیم میلیون از مادران، در حاملگی و زایمان جان خود را از دست می‌دهند؛ بیش از صد میلیون کودک در جهان، از طریق کارهای خطربناک و اغلب تحت شرایط کشنده، امرار معاش می‌کنند؛ بیش از یک میلیون از مردم (که بیشتر آن‌ها کودکان هستند) از خانه و زندگی محروم‌ند و مواردی دیگر. پدیده نامیمیون جنگ همه حقوق کودکان از جمله حق حیات، حق زندگی در کنار خانواده، حق بهداشت، حق پیشرفت و تحصیل کودکان را نقض و تهدید

می‌کند. مطابق گزارش‌های جدید مجتمع بین‌المللی، سربازگیری اجباری و مشارکت دادن مستقیم کودکان در درگیری‌ها، کشتن و نقص عضو، هجوم به مدارس و بیمارستان‌ها، ریودن، تجاوز و خشونت جنسی و محروم کردن از دسترسی به کمک‌های انسان دوستانه، شش مورد از خشونت‌هایی است که در درگیری‌های مسلح‌انه علیه کودکان اعمال می‌شود.

تعریف و مفهوم کودک

از کودک، از زوایای مختلف، مانند دیدگاه روانشناسی، پژوهشکی، حقوق و... می‌توان تعریف ارائه نمود. از واژه‌های کلیدی و مهم در این پژوهش، واژه «کودک» است. کودک، از حیث واژه‌شناختی به معنای «کوچک» یا «خردسال» است (عمید، ۱۳۷۴، ص. ۹۹۱). به استناد ادله فقهی، از زمان بسته شدن نطفه واستقرار آن در رحم مادر برآن «کودک» اطلاق می‌شود تا زمانی که به حد بلوغ برسد (صدقوق، ۱۴۱۳، ص. ۱۷۱). مطابق دیدگاه مشهور فقیهان امامیه، معیار پایان کودکی با اکتفا نمودن به بلوغ سنی تعریف شده؛ یعنی برای دختران ۹ سال و برای پسران ۱۵ سالگی تمام قمری است (موسوی خمینی، بی‌تا، ص. ۱۲-۱۳)؛ در صورتی که اکثر علمای اهل سنت، معیار پایان کودکی را شانه‌های تکوینی در نظر گرفته‌اند و به سن، به عنوان راه حلی برای مواردی استناد کرده‌اند که نشانه طبیعی وجود ندارد، اما درباره سن بلوغ بین ۱۵ تا ۱۸ نظریات مختلفی مطرح است؛ هرچند میان دخترو پسر به

لحوظ سن، تفاوتی وجود ندارد (جزیری و همکاران، ۱۴۱۹، ص. ۴۱۲-۴۱۱).

اما آنچه ما در اینجا در پی آنیم، این است که تعریف کودک را از منظر اسناد بین‌المللی اعم از استاد حقوق بشری و اسناد حقوق بشردوستانه به مشخص نماییم، در واقع می‌خواهیم به یک تعریف بین‌المللی از کودک برسیم. مستند به ماده ۱ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ میلادی، منظور از کودک «افراد انسانی زیر ۱۸ سال است، مگر اینکه طبق قانون قابل اجرا در مورد کودک سن بلوغ کمتر تشخیص داده شود» (امیر ارجمند، ۱۳۸۱، ص. ۱۹۹). براساس این تعریف، اولاً حقوق حمایتی کودکان اصولاً افراد انسانی زیر ۱۸ سال اعم از دختران و پسران را در بردارد؛ ثانیه بند دوم ماده یک، کشورها را مجاز می‌داند که در قوانین ملی خود سن بلوغ را کمتر از سن ۱۸ سال ملاک خود بدانند؛ برای مثال، ۱۵ یا ۱۷ سال. ممکن است در این خصوص بیان گردد که سن ۱۸ سال قابل تسری به عرصه مخاصمات نیست، چرا که با مراجعه به اسناد حقوق بشردوستانه مخصوصاً کنوانسیون چهارم زنو ۱۹۴۹ میلادی (۱۳۲۸ هجری شمسی) مستفاد می‌گردد که سن زیر ۱۵ سال در زمرة کودکان قرار می‌گیرد. براین اساس می‌توان گفت که در حقوق بشردوستانه، اصولاً ملاک سنی حمایت خاص از کودکان افراد کمتر از ۱۵ سال هستند، هرچند استثنائاتی نیز برآن وارد است، از جمله سن ۱۲ سال برای داشتن پلاک و سن ۱۸ سال برای

اجرای مجازات اعدام. مؤید این مدعای موادی از کنوانسیون چهارم ژنو ۱۹۴۹ میلادی است. برای نمونه مواد ۳۸، ۲۴۵ و ۸۹ حاوی مقرراتی در خصوص اقدامات ممتاز برای اطفال کمتر از ۱۵ سال و اضافه غذایی برای اطفال کمتر از ۱۵ سال می‌باشند. علاوه بر آن در پروتکل اول ۱۹۷۷ میلادی (۱۳۵۶ هجری شمسی) الحاقی به کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو، در بند ۲ ماده ۷ سخن از ممنوعیت شرکت مستقیم کودکانی است که به سن ۱۵ سال نرسیده‌اند و بین سنین ۱۵ تا ۱۸ سالگی اولویت با افرادی است که سن بیشتری را دارند که مشابه این ماده در ماده ۲۸ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹ انعکاس یافته است.^۱ در نتیجه، هر چند در اسناد حقوق بشردوستانه به تعریف مشخص و مستقیمی از کودک، همانند کنوانسیون حقوق کودک دست نمی‌یابیم، ولی با مراجعه به مواد مختلف و روح کلی حاکم بر آن، می‌توانیم چنین استنباط نماییم که کودک افراد انسانی زیر ۱۵ سال هستند، مگر در موارد تصریح شده که سن بیشتریاً کمتری ملاک قرار گیرد. در این میان، افراد انسانی زیر ۱۵ سال شامل پسرانه دختران، معلولان، مجروهان و یتیمان است که همگی از حمایت خاص زمان مناقشه مسلحانه

۱. ماده ۳۸ کنوانسیون حقوق کودک ۱۹۸۹: «۲...۱۹۸۹: کشورهای طرف معاهده هرگونه اقدام عملی را در جهت تضمین اینکه افراد کمتر از ۱۵ سال در مخاصمات مستقیم شرکت نکنند، معمول خواهند داشت. ۳- کشورهای طرف معاهده از استخدام افراد کمتر از ۱۵ سال در نیروهای مسلح خود خودداری خواهند کرد. این کشورها برای استخدام افرادی که بالای ۱۵ سال در زیر ۱۸ سال سن دارند. اولویت را به بزرگترها خواهند داد...».

بهره‌مند هستند و در بهره‌مندی از حقوق بشردوستانه و حمایت حقوقی از آن‌ها هیچ‌گونه تبعیضی نباید اعمال گردد و رنگ، نژاد، زبان، ملیت، ولادت، منشأ اجتماعی و... ملاک تبعیض در میان کودکان نخواهد بود. شایان ذکر است که پروتکل سال ۲۰۰۰ میلادی الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در مورد شمول مخاصمات علیه کودکان در مورد سربازگیری و بازپروری جسمی و روحی آن، سن ۱۸ سال را مانند معاهده حقوق کودک در نظر گرفته است که به دلیل اقتضای سن کودکان، در نظر گرفتن واقعیت‌های زندگی اجتماعی کودکان، حفظ تعداد بیشتر افراد انسانی از بلایای جنگ‌ها و همسویی با معاهده حقوق کودک ۱۹۸۹ میلادی، حقوق حمایتی نیز افزایش یافته است. به همین جهت، در حقوق بشردوستانه در مورد سربازگیری و شرکت مستقیم کودکان در عرصه مخاصمه، این سند تا به امروز جزو مهم‌ترین اسناد به شمار می‌رود، زیرا سن ۱۵ سال را به ۱۸ سالگی تبدیل نموده است.

أنواع خشونت عليه كودكان در مخاصمات مسلحane

تاکنون دو گزارش مفصل خاص کودکان و مخاصمات مسلحane از سوی سازمان ملل متحده تنظیم و منتشر شده است که به خوبی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم مخاصمات مسلحane را بروضعيت و آينده کودکان نشان مي دهد. گزارش نخست، در سال ۱۹۹۶ ميلادي با عنوان «تأثير مخاصمات مسلحane بر کودکان» توسط